

Põhiseaduslike õiguste ja õigusriigi tulevik Euroopa Liidus: Eesti võimalused kaasa rääkida

Prof **Anneli Albi**

Euroopa õiguse professor

Kenti Ülikool, Canterbury, Suurbritannia

Ettekanne põhineb refereerimisprotsessis olevale artiklile Albi, A., *'Erosion of constitutional rights in EU law: A call for 'substantive co-operative constitutionalism''*.

Teeside lühikokkuvõte:

- Euroopa Liit on mitmetes valdkondades õiguste kaitset oluliselt edasi viinud. Siia kuuluvad eriti näiteks sooline võrdõiguslikkus, diskrimineerimise keeld, liikumisvabadus, majanduslikud vabadused, tudengite õigused, Euroopa kodanike õigused.
- Samal ajal on surve alla sattunud rida klassikalisi põhiseadusõigusi ja õigusriigi põhimõtteid. Näiteks põhiseaduslikud õigused mida riivas EL andmete säilitamise direktiiv; nõue, et vaid avaldatud õigusaktid saavad olla kehtivad; *nulla poena sine lege* ehk kriminaalkaristusi ei saa kohaldada ilma seadusliku aluseta; nõue, et kohustusi ja trahve saab kohaldada vaid seaduse alusel; kohtuliku kaitse põhimõte; võimude lahusus ja vastastikkune kontroll; põhiseaduspärasuse kontroll; sotsiaalse demokraatliku õigusriigi põhimõtted. Ettekanne toob näiteid nii Eesti kohtuasjadest (Aivo Piirsoo; Neeme Laurits; suhkruurahvide kohtuasjad; ESM kohtuasi) kui teistest liikmesriikidest.
- Mõned põhiseadusjuristid on leidnud, et Euroopa ja globaalse valitsemise kontekstis on toimumas konstitutsionalismi loojang (Martin Loughlin and Petra Dobner), konstitutsionalismi erosioon (Dieter Grimm), de-konstitutsionaliseerumine rahvuslikul tasandil/ rahvuslike põhiseaduste 'hollowing out' protsess (Anne Peters), liikumine õhukese, nõrga, protseduurilise versiooni suunas õiguspärasuse kontrollis ja demokraatlikus osaluses (Carol Harlow; Susana Galera). Need vaated aga ei ole diskursuse struktuuri tõttu leidnud laiemat tähelepanu.
- Ettekanne kutsub diskursust üles liikuma 'substantiivse koostöö-konstitutsionalismi' suunas (*'substantive co-operative constitutionalism'*), kus eesmärgiks oleks põhiõiguste ja õigusriigi põhimõtete kaitse ja demokraatlike tasakaalu- ja kontrollimehhanismide parem alalhoidmine Euroopa Liidu kontekstis.

Ülaltoodud teemad on lähemalt uurimisel Euroopa Teadusnõukogu finantseeritava projekti 'Rahvuslike põhiseaduste roll Euroopa ja globaalses valitsemises' raames; lähem info on saadaval projekti kodulehel: www.kent.ac.uk/roleofconstitutions

Huvi korral on ülaltoodud teemasid lisaks käsitletud järgnevates artiklites:

- Albi, 'An essay on how the discourse on sovereignty and the co-operativeness of national courts has diverted attention from the erosion of classic constitutional rights in the EU', in M. Claes, M. De Visser and C. Van De Heyning (eds.), *Constitutional Conversations in Europe* (Cambridge, Intersentia, 2012).

- Albi, 'From the *Banana* saga to a Sugar Saga and Beyond: Could the Post-communist Constitutional Courts Teach the EU a Lesson in the Rule of Law?' [2010] *Common Market Law Review*, 791-829.
- Albi, A. Raamatuülevaade „Stiglitz: Vaja on uut majandusmudelit ja finantssüsteemi“, Sirp, 20.10.2011

http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=13180:stiglitz-vaja-on-uu-majandusmudelit-ja-finantssüsteemi&catid=9:sotsiaalia&Itemid=13&issue=3365